

snart. Målningarna i boken kan man dröja inför och återkomma till. Genom dem och texten lär vi känna en del av nordvästra Skåne.

*Inger Bonge-Bergengren, Stockholm*

*Svenskt bondeliv. Livsform och yrke.* Anders Salomonsson (red.). Studentlitteratur, Lund 1999. 191 s., ill. ISBN 91-44-01159-8.

Inledningen förklarar Anders Salomonsson att ”boken vill diskutera hur bönder uppfattas av sin omgivning från nationalromantiken fram till idag samt hur böndernas självbild fluktuerat under samma tid”. Därefter följer en artikel med historisk tillbakablick på lantbrukets utveckling och böndernas roll i samhället. Här görs en mycket intressant jämförelse mellan de två senaste sekelskiftena och deras idéströmningar.

Det är spännande att se/läsa hur vårt senaste sekelskiftes strömningar med naturromantiskt tillbakablickande speglas i det som vi brukar kalla den nationalromantiska epoken. Då bars intresset för det folkliga av flera olika organisationer som Götiska förbundet och den framväxande museirelsen. Man ville skapa goda ideal för den växande skaran som inte längre kunde försörjas av och i lantbruket utan tvingades till städer och till emigration. Samtidigt som man ville rädda vad som räddas kunde av en åldrande kultur. Kring detta sekelskiftet är det inte saker, redskap, byggnader eller traditioner som skall räddas. Nu är det odlingslandskapet som skall räddas: gärdesgårdar, ängar och den biologiska mångfalden.

Bönder som investerat sitt arbete i marken för att utveckla sina företag och gårdar, följt samhällets råd och som sedan fått olika budskap om rationellt jordbruk och ekonomiskt optimalt företagande och dessutom, av- och påregleringar, först till frihandel och därefter till EU, känner sig naturligtvis ofta både oroade och förvirrade. Samtidigt har de lärt sig samhällets och marknadens spelregler med lobbying och att spela på känslor genom att i många fall snällt personifiera stadsbonds och medias romantiska syn. Detta visas tydligt i bokens avslutande artikel ”Bonden i bladet” av Magnus Bergsten som följt artiklar i *Jönköpings-Posten* sedan 1940-talet fram till idag. Han konstaterar att bilden av bonden romantiserats över åren men att även lantbrukets befolkning ställt upp i denna utveckling. Och kanske är det så att man från den lantbrukande befolkningen faktiskt vill visa fram andra sidor och värden än den

rena produktionen. Det är tydligen medias bild som gäller medvetet eller omedvetet. Bonden är både myt och symbol.

De två mellanliggande artiklarna om kvinnor och av kvinnor, ”Moderna moror” av Åsa Karlsson och ”Dotter till en bonde” av Åsa Bill bygger på möten och intervjuer med mödrar och döttrar i lantbrukarfamiljer. Båda ansluter och tar fasta på Thomas Højrupps livsformsteorier, vilket är tacksamt när det gäller just lantbrukets befolkning, där man är så rörande enig om att det är just livsformen med friheten i arbetet, närheten till naturen och, som många bönder uttrycker det, ”man brukar sina fäders jord för sina barn” som är grundvillkoren i att vara bonde. I båda artiklarna visas att kvinnorna gör mycket medvetna val när det gäller att stanna i jordbruket, välja man och välja arbete. De unga kvinnorna har en klar bild av vad som gäller.

De äldre kvinnorna väljer i många fall att söka sig ut från gården med arbete på annat håll. Argumentet, som ges i boken, att det bara behövs en person för att sköta gården, är väl bara delvis sant. Man bör komplettera med att de traditionella produktionsinriktningarna inte kan försörja fler inom nuvarande omfattning. Lantbrukarna tvingas till utökad drift om fler skall kunna sysselsättas och försörjas på gården. Då gårdens möjligheter ofta är begränsade, är det intressant att det är kvinnorna som är innovatörer och satsar på nya lösningar med ökad förädling och lokal försäljning i gårdsbutiker. Även de unga kvinnor som valt andra yrken och lämnat jordbruket intygar att de trots allt sympatiserar med jordbruket.

Detta medför att uppgiften om att 2,5 % av befolkningen är lantbrukare kan diskuteras. Siffran används i bokens inledning för att visa hur omvälvande snabbt Sverige har blivit ett urbant land på bara några generationer; den måste dock diskuteras, speciellt i skenet av vad boken faktiskt lyfter fram. Siffran visar egentligen antal lantbruksföretagare med heltidssysselsättning. Många av dessa har familjer, släktingar och vänner som sympatiserar med jordbruket och landsbygdsföretagandets kvaliteter. Dessutom tillkommer alla övriga deltidslantbrukare, hästföretagare och nya landsbygdsföretagare inom exempelvis turistnäringen. Allt fler väljer att stanna eller att återvända till landsbygden och med samma motiv som lantbrukarna själva, dvs. närheten till naturen, frihet att styra över sin dag och sin miljö och att låta arbete och fritid gå ihop.

Jag saknar den diskussionen, den anas och förhoppningsvis kan boken leda till att den tas upp. I forsknings-

arbetet är det viktigt att avgränsa och definiera. Men frågan är om det är just de tydligt avgränsade heltids-lantbrukarna med sina hustrur och barn som är det intressanta forskningsområdet. Lantbrukarna eller bönderna är en förhållandevis väl genomforskad grupp. Den avslutande artikeln "Bonden i bladet" tar därför upp en mycket spännande vinkel. En intressant fråga är hur samhället, marknaden, politikerna ser på lantbrukare och landsbygdsföretagare? Kanske blir det nästa bok i detta intressanta ämne.

*Catharina Svala, Alnarp*

Sigurd Erixon: *Svensk folklivsforskning. Uppsatser 1929–1965*. Karl-Olov Arnstberg (red.), Carlssons, Stockholm 1999. 184 s., ill. ISBN 91-7203-885-3.

Etnologin har förändrats på många områden under efterkrigstiden men ändå finns det många bestående tankar om ämnets uppgifter. Det visar en antologi med några av Sigurd Erixons uppsatser och artiklar som blivit sammanställda av "Sigurd Erixon-kommittén" med professor Karl Olov Arnstberg som redaktör. Arnstberg bidrar också med en avslutande levnadsteckning av Erixon.

Boken inleds med ett urval artiklar av Erixon, som beskriver bakgrunden till etnologin som en vetenskaplig disciplin. Därefter följer några av hans personliga minnen från insamlingsresor och bearbetning av materialsamlingar. I den senare delen av boken har Arnstberg ställt samman texter med ett museologiskt innehåll för att visa vidden av Erixons engagemang. Det redaktionella arbetet gör boken till en helhet. Till det positiva intrycket hör Arnstbergs egna kommentarer som på ett enkelt och resonerande sätt placerar varje uppsats i ett sammanhang. Kommentarererna har ett stort värde. De är välskrivna och intressanta att läsa.

Sigurd Erixon var inte bara ämnesbyggaren utan också arkitekten som linjerade upp ämnets gränser och klargjorde dess innehåll, särskilt på det sociala och materiella fältet. Jag tror att de flesta i min egen generation minns hans enorma produktivitet och de forskningsdebatter som ibland följde i spåren av hans reso-

nemang. Diskussionerna om den fyrårlängade sydsvenska gårdens ursprung och högkonjunkturernas betydelse för folkkulturen var en gång principiellt viktiga för ämnet. Värderingsfrågorna om hans insatser väcks till liv på nytt när man läser boken.

Bitvis är läsningen av boken en lustresa i folklivsforskningens gömmor. Med tanke på kritiken mot en del av Erixons slutsatser kan sammanställningen verka för enkel. Hur var det egentligen med det sydgötiska huset eller den götiska gårdens svenska herrgårdsförankring? Många frågor är fortfarande obesvarade.

Man kan läsa boken som botanikern läser floran. Man lägger märke till systemen, ordningen, ordvalet och den påståeliga texten. Men framför allt lägger man märke till systembyggaren som undervisade om skillnaden mellan etnologi och andra ämnen. Kärnobjektet var människan själv. Endast genom att hålla sig fast vid att varje företeelse skall prövas med tanke på den roll den spelar i enskilda människors liv, får etnologin enhetlighet, kursriktning och likare. På det sättet riskerar ämnet inte att stanna i oväsentligheter, skrev Erixon 1938 i läroboken *Svenskt folkliv*. Erixon var varken skrytsam eller ordrik, men Karl-Olov Arnstberg nämner i introduktionen, att Erixon kanske ändå ville säga att "svensk etnologi – det är jag".

Det kan vara intressant att fundera över ämnets hastiga utveckling. Vi som bedrev gårdsundersökningar och trängde in i byggnadskulturens mysterier har antagligen en mer sammansatt bild av Erixon. I framtiden kommer många synpunkter att vara glömda, diskussionen har tystnat och Erixon kommer att läsas i renare versioner. Kritiken mot denna antologi är att den kan verka allt för medgörlig och inte riktigt rättvisande som reflektion kring hans insatser.

Numera är Sigurd Erixons författarskap ett akademiskt allmängods. Det följer det generella intresset för kulturforskning bland humanister och samhällsvetare. Det förekommer att forskare i andra ämnen skriver projektansökningar och försöker förhålla sig till Sigurd Erixon på ett sätt som etnologerna klarade av redan på femtotalet. Det må vara ett tidens tecken.

Det är en intressant läsning, Sigurd Erixon har blivit lättillgänglig för många.

*Gösta Arvastson, Uppsala*